

การศึกษาทัศนคติของผู้ใช้ที่มีต่อภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมที่ปรับเปลี่ยนไป
กรณีศึกษา: หอสมุดปรีดีพนมยงค์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์
A Study of User Attitudes towards the Changed Cultural Landscape
Case Study: Pridi Banomyong Library, Thammasat University Tha Prachan

พิทยาภรณ์ อังลี¹ ภูริชชญา สุขเยี่ยม² รสริน ปิ่นแก้ว³

ศุทธหทัย อัครพันธุ์⁴ และ สิริวัตร พลอยทรัพย์⁵

Pittayaporn Angly¹ Phuritchaya Suk-lam² Rossarin Pinkaew³

Sutthahatai Akraphand⁴ and Siriwat Ploysub⁵

บทคัดย่อ

แนวคิดเรื่องภูมิทัศน์วัฒนธรรม เป็นกรอบสำคัญในการจัดการพื้นที่ซึ่งมีบทบาทต่อการสร้างภาพลักษณ์และการธำรงเอกลักษณ์ดั้งเดิมของท้องถิ่น โดยมุ่งให้การใช้พื้นที่เกิดผลกระทบเชิงบวกต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วนในบริบทของสถาบันอุดมศึกษา หอสมุดปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ นับเป็นพื้นที่ที่มีลักษณะผสมระหว่าง พื้นที่เหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ (Historic Site) และ ภูมิทัศน์ที่มีความหมายทางจิตใจ ความเชื่อ และความทรงจำร่วมของกลุ่มคน (Ethnographic Landscape) อันสะท้อนคุณค่าทางสถาปัตยกรรมประวัติศาสตร์ อนุสาวรีย์ ประชาธิปไตย และ “จิตวิญญาณของธรรมศาสตร์” (Spirit of TU) ซึ่งสั่งสมและดำรงอยู่มาอย่างยาวนาน ในปี พ.ศ. 2568 พื้นที่หอสมุดได้รับการปรับเปลี่ยนทางกายภาพและรูปแบบการใช้งานให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้ใช้บริการยุคปัจจุบัน โดยพัฒนาไปสู่แนวคิด “ห้องสมุดเพื่อชีวิต” (Library for Life) ผ่านการเพิ่มพื้นที่กิจกรรมพื้นที่เรียนรู้ร่วมสมัย และโซนพักผ่อน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าบทบาทของหอสมุดมิได้จำกัดอยู่เพียงพื้นที่อ่านหนังสือแบบดั้งเดิมอีกต่อไป การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้เกิดคำถามสำคัญเกี่ยวกับการคงอยู่ของคุณค่าทางวัฒนธรรมและจิตวิญญาณของสถานที่ ว่าผู้ใช้บริการยังคงรับรู้และซาบซึ้งต่อคุณค่าดังกล่าวมากน้อยเพียงใด งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาทัศนคติและความคิดเห็นของผู้ใช้บริการต่อการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมของหอสมุด โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณผ่านแบบสอบถามออนไลน์ (Google Forms)

---

^{1,2,3,4,5} วิทยาลัยนวัตกรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์; College of Innovation, Thammasat University; Email:

gracephu02@gmail.com²

จากทัศนคติและความคิดเห็นของผู้ใช้บริการต่อการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมของหอสมุดปรีดี-พนมยงค์ จำนวน 100 คน เพื่อสำรวจการรับรู้คุณค่าทางจิตวิญญาณ และประสบการณ์การใช้พื้นที่ของนักศึกษาในฐานะผู้ใช้บริการหลักของหอสมุด ผลการศึกษาพบว่า ผู้เข้าใช้มีทัศนคติเชิงบวกต่อการปรับปรุงพื้นที่ ซึ่งช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ การทำกิจกรรมร่วมกัน และการใช้ชีวิตภายในหอสมุดอย่างสร้างสรรค์ พร้อมทั้งสามารถปรับตัวต่อรูปแบบการใช้พื้นที่ที่เปลี่ยนไปได้ดี ในขณะเดียวกัน ผู้ใช้ยังคงรับรู้คุณค่าทางประวัติศาสตร์และจิตวิญญาณธรรมศาสตร์ ที่สะท้อนอยู่ในพื้นที่อย่างชัดเจน อันจะเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาพื้นที่หอสมุดให้สมดุลระหว่างความทันสมัยและคุณค่าทางวัฒนธรรม เพื่อคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์และจิตวิญญาณของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ภูมิทัศน์วัฒนธรรม ทัศนคติ หอสมุดเพื่อชีวิต หอสมุดปรีดี พนมยงค์ จิตวิญญาณธรรมศาสตร์

ABSTRACT

The concept of Cultural Landscape serves as a vital framework in spatial management, enhancing destination identity while preserving cultural authenticity. Within the context of higher education, The Pridi Banomyong Library at Thammasat University Tha Prachan represents a hybrid cultural landscape that embodies both Historic Site and Ethnographic Landscape characteristics. This space reflects architectural and historical significance as well as the democratic ideology known as the “Spirit of TU”.

In recent years, the library has undergone considerable physical and functional transformation toward the “Library for Life” model, introducing modern service areas, activity zones and multi-use learning spaces. While these changes address contemporary user needs, they also raise questions regarding the continuity of cultural values and institutional identity within the transformed environment.

This study employed a quantitative research approach using an online questionnaire distributed to 100 participants to examine user attitudes, perceived cultural value, and experiences within the evolving cultural landscape of the library.

The anticipated findings suggest that users hold positive attitudes toward the revitalized spaces, demonstrating adaptability to new learning behaviors, collaborative activities and social interactions. At the same time, users are expected to retain a strong awareness and appreciation of the library's historical significance and the "Spirit of TU". The results aim to inform guidelines for space management that balance modern functionality with the preservation of the university's cultural essence.

Keywords: Cultural Landscape Attitudes Library for Life Pridi Banomyong Library Spirit of TU

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

หอสมุดปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ เป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าสำคัญทั้งด้านสถาปัตยกรรม ประวัติศาสตร์ และอุดมการณ์ประชาธิปไตย ภูมิทัศน์ของพื้นที่แห่งนี้สะท้อน "จิตวิญญาณของธรรมศาสตร์" (Spirit of TU) ซึ่งเป็นแก่นอุดมการณ์ที่ฝังรากลึกในมหาวิทยาลัยอย่างยาวนาน นอกจากบทบาทด้านการเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้แล้ว หอสมุดยังเป็นพื้นที่ที่หล่อหลอมเสรีภาพทางความคิดและความเป็นชุมชนของบุคลากรและนักศึกษา

อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพและรูปแบบการใช้งานพื้นที่ในช่วงที่ผ่านมา ซึ่งมุ่งสู่แนวคิด "ห้องสมุดเพื่อชีวิต" (Library for Life) นำไปสู่การตั้งคำถามเกี่ยวกับการคงอยู่ของคุณค่าทางวัฒนธรรมเดิมของพื้นที่ การศึกษาครั้งนี้จึงมีความสำคัญในการสำรวจว่าผู้ใช้บริการยังคงรับรู้และให้ความหมายต่อคุณค่าทางประวัติศาสตร์และเอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัยภายในพื้นที่หอสมุดเพียงใด อีกทั้งเพื่อทำความเข้าใจผลของการเปลี่ยนแปลงต่อรูปแบบการใช้ชีวิตและการเรียนรู้ภายในบริบทของสถาบันอุดมศึกษา

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมของหอสมุดปรีดี พนมยงค์ ที่สะท้อนประวัติศาสตร์และจิตวิญญาณของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
2. เพื่อวิเคราะห์ทัศนคติและความคิดเห็นของผู้เข้าใช้ต่อการเปลี่ยนแปลงจากห้องสมุดแบบดั้งเดิมสู่ "ห้องสมุดเพื่อชีวิต"
3. เพื่อศึกษาการปรับตัวและการรับรู้คุณค่าทางวัฒนธรรมของผู้เข้าใช้ในการใช้พื้นที่หอสมุดภายใต้บริบทความทันสมัยและอัตลักษณ์ดั้งเดิม

นิยามศัพท์

1. ภูมิทัศน์วัฒนธรรม (Cultural Landscape) หมายถึง พื้นที่ที่สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ สังคม และสภาพแวดล้อม ซึ่งเกิดจากการสั่งสมทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตร่วมกันของผู้คนในพื้นที่
2. ทศนคติ (Attitudes) หมายถึง ความรู้สึก ความคิด และการประเมินค่าผู้เข้าใช้บริการที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่หอสมุด ทั้งในด้านกายภาพ บรรยากาศ และความหมายทางวัฒนธรรม
3. หอสมุดเพื่อชีวิต (Library for Life) หมายถึง รูปแบบการจัดพื้นที่ห้องสมุดยุคใหม่ที่ผสมผสานการเรียนรู้ การใช้ชีวิต และกิจกรรมร่วมกันโดยเน้นพื้นที่ยืดหยุ่น เปิดกว้าง และตอบสนององการใช้พื้นที่ของผู้ใช้บริการในยุคปัจจุบัน
4. หอสมุดปรีดี พนมยงค์ (Pridi Banomyong Library) หมายถึง หอสมุดกลางของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ ที่ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ความรู้ทางวิชาการ และแหล่งบ่มเพาะอุดมการณ์ประชาธิปไตยตามเจตนารมณ์ของปรีดี พนมยงค์ เป็นพื้นที่ที่สะท้อนประวัติศาสตร์ สัญลักษณ์ และอัตลักษณ์ของธรรมศาสตร์ ผ่านองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม บรรยากาศการใช้สอย และความทรงจำร่วมของนิสิตนักศึกษาและสังคมไทย
5. จิตวิญญาณของธรรมศาสตร์ (Spirit of TU) หมายถึง แนวคิด คุณค่า และอุดมการณ์ประชาธิปไตยของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่สั่งสมผ่านประวัติศาสตร์ เหตุการณ์สำคัญ และความทรงจำร่วมของผู้คนในมหาวิทยาลัย

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา มุ่งศึกษาทัศนคติ ความคิดเห็น และการรับรู้คุณค่าทางวัฒนธรรมของผู้ใช้บริการต่อการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ของหอสมุดปรีดี พนมยงค์
2. ขอบเขตด้านพื้นที่ ดำเนินการศึกษาภายในพื้นที่ หอสมุดปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์
3. ขอบเขตด้านประชากร นักศึกษาและบุคลากรภายในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่ใช้บริการพื้นที่หอสมุด

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม (Cultural Landscape) หมายถึง องค์รวมของสิ่งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ซึ่งผู้คนในสังคมมีค่านิยมร่วมกันและได้สร้างหรือปรับเปลี่ยนต่อสภาพแวดล้อมทางภูมิประเทศ เพื่อก่อให้เกิดความเจริญและการพัฒนาทางสังคม พื้นที่ดังกล่าวประกอบด้วยทรัพยากรทางวัฒนธรรมและธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางประวัติศาสตร์และมีคุณค่าทางด้านสุนทรียภาพ (UNESCO World Heritage Centre, 2021)

ภูมิทัศน์วัฒนธรรมสะท้อนต้นกำเนิดและพัฒนาการของสังคมผ่านลักษณะทางกายภาพ และการใช้พื้นที่ เป็นผลจากการผสมผสานกันของธรรมชาติและมนุษย์ ทำให้เห็นวิวัฒนาการของการตั้งถิ่นฐานและการดำรงชีวิตตลอดช่วงเวลา อีกทั้ง ยังแสดงความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมกับสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ซึ่งบ่งบอกพัฒนาการของสังคมหรือชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันผ่านลักษณะกายภาพของพื้นที่ที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน (Pooksirinapa, 2013)

1. แนวคิดภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม (Cultural Landscape) ตาม National Park Service (1999)

หน่วยงานอุทยานแห่งชาติสหรัฐอเมริกา (National Park Service) ได้ให้ความสำคัญกับแนวคิดภูมิทัศน์วัฒนธรรม ในฐานะมรดกที่สะท้อนร่องรอยพัฒนาการของมนุษย์และธรรมชาติที่ดำเนินควบคู่กันมาเป็นเวลายาวนาน เพื่อให้สามารถประเมินคุณค่าและบริหารจัดการพื้นที่ประเภทนี้ได้อย่างเหมาะสม National Park Service แบ่งภูมิทัศน์วัฒนธรรมออกเป็น 4 ประเภทหลัก ครอบคลุมรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมในหลากหลายมิติ (National Park Service, 1999) ดังนี้

1.1 พื้นที่เหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ (Historic Site) คือ พื้นที่หรือสถานที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ เช่น บ้านบุคคลสำคัญ สถานที่เกิดเหตุการณ์สำคัญ จุดเด่นคือ “เรื่องราว/เหตุการณ์/บุคคล” ที่ยึดโยงกับสถานที่นั้น

1.2 ภูมิทัศน์ที่ออกแบบโดยตั้งใจ (Historic Designed Landscape) คือ พื้นที่ที่ออกแบบโดยเจตนา (designed) เช่น สวนแบบคลาสสิก สวนสาธารณะ อาคารและลานที่มีองค์ประกอบจัดวางตามแนวคิดสถาปัตยกรรมภูมิทัศน์

1.3 ภูมิทัศน์วิถีชีวิต (Historic Vernacular Landscape) คือ พื้นที่ที่สะท้อนวิถีชีวิตและกิจวัตรของคนในท้องถิ่นโดยไม่ได้ออกแบบอย่างเป็นทางการแต่เกิดจากการใช้งานสะสม

1.4 ภูมิทัศน์ที่มีความหมายทางจิตใจ ความเชื่อ และความทรงจำร่วมของกลุ่มคน (Ethnographic Landscape) คือ พื้นที่ที่มีความหมายทางจิตวิญญาณหรือคุณค่าทางวัฒนธรรมร่วมกันของกลุ่มคน เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น พิธีกรรม ความเชื่อ

จากกรณีดังกล่าว หอสมุดปรีดี พนมยงค์ จึงอยู่ในลักษณะผสมระหว่างประเด็นด้านพื้นที่ เหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ (Historic Site) ซึ่งตั้งชื่อตามปรีดี พนมยงค์ ซึ่งบุคคลสำคัญทาง ประวัติศาสตร์ของไทย ที่คิดและสอนเรื่องประชาธิปไตย แนวคิด/เหตุการณ์/การก่อตั้งมหาวิทยาลัย ตลอดจนประเด็นด้านภูมิทัศน์ที่มีความหมายทางจิตใจ ความเชื่อ และความทรงจำร่วมของกลุ่มคน (Ethnographic Landscape) ที่สัมพันธ์กับพื้นที่ลานปรีดี หอสมุด และกิจกรรมประจำนั้นถูกผู้คน (นักศึกษา อาจารย์ บุคลากร ชุมชน) เติมความหมายด้วยความทรงจำ พิธีการ และการใช้ชีวิตร่วม ทำให้ที่นี่ เป็นภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมที่ “มีชีวิต” และถูกตีความร่วมกัน

ดังนั้น การแบ่งประเภทของภูมิทัศน์วัฒนธรรมตาม Nation Park Service ซึ่งให้เห็นว่า ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมปรากฏในสี่มิติหลัก ได้แก่ พื้นที่ที่ผูกโยงกับเหตุการณ์สำคัญ บุคคลสำคัญ การออกแบบอย่างมีเจตนา วิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชน หรือความหมายทางจิตวิญญาณที่ผู้คน ร่วมกันยึดถือ ภูมิทัศน์วัฒนธรรมจึงเป็นหลักฐานสำคัญที่สะท้อนวิวัฒนาการของมนุษย์ในด้านกายภาพ จิต วิญญาณ และสังคมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

2. ทศนคติของผู้ใช้อาคาร การรับรู้พื้นที่ผ่านประสบการณ์ตรง

ทศนคติของผู้ใช้เป็นองค์ประกอบสำคัญในการทำความเข้าใจภูมิทัศน์เชิงสุนทรียภาพ เนื่องจาก ประสบการณ์ของผู้ใช้เป็นตัวกำหนดคุณค่าและความหมายของพื้นที่ที่ตนมีปฏิสัมพันธ์ด้วย การปรับปรุง พื้นที่ภายในหอสมุดปรีดี พนมยงค์ โดยเฉพาะการจัดทำ Life Space บริเวณชั้นใต้ดิน 2 ซึ่งเปิดให้บริการใน ปี พ.ศ. 2567 สะท้อนความพยายามของมหาวิทยาลัยในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการเรียนรู้ให้ สอดคล้องกับพฤติกรรมผู้ใช้ยุคใหม่ โดยให้ความสำคัญกับความสบาย ความยืดหยุ่น และพื้นที่ที่เอื้อต่อการ ทำงานร่วมกัน (หอสมุดแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2567)

รายงานข่าวของ สถานีโทรทัศน์ช่อง 7 สี ยังระบุว่า การปรับเปลี่ยนพื้นที่ดังกล่าวมุ่งตอบสนอง รูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลายของนักศึกษา รวมถึงการใช้พื้นที่เพื่อทำงาน พักผ่อน และทำกิจกรรม (Thairath Cable Television, 2567) สะท้อนให้เห็นว่าผู้ใช้อาคารมีบทบาทสำคัญต่อการกำหนดแนวทาง ของการออกแบบพื้นที่ใหม่ ในเชิงสุนทรียศาสตร์ ทศนคติของผู้ใช้จึงมิได้จำกัดอยู่เพียงระดับความพึงพอใจ หากแต่ยังหมายถึง “การรับรู้ถึงความเหมาะสม” ระหว่างพื้นที่กับวิถีชีวิตและรูปแบบการเรียนรู้ของตนเอง พื้นที่ที่มีคุณภาพจึงควรเอื้อต่อการสร้างความเชื่อมโยงและส่งเสริมประสบการณ์การเรียนรู้อย่างรอบด้าน

3. ห้องสมุดเพื่อชีวิต (Library for Life)

แนวคิด “ห้องสมุดเพื่อชีวิต” เป็นแกนสำคัญในการพัฒนาพื้นที่ Life Space และการปรับปรุง หอสมุดปรีดี พนมยงค์ในภาพรวม โดยมุ่งเปลี่ยนบทบาทของห้องสมุดจากการเป็นเพียงพื้นที่จัดเก็บหนังสือ

ไปสู่การเป็นพื้นที่ที่สนับสนุนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและการปฏิสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์ บทความของ The Kommon ซึ่งอ้างอิงการสัมภาษณ์ที่งาน TK Park ระบุว่าห้องสมุดมีชีวิตคือพื้นที่ที่ “สร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับองค์ความรู้” และรองรับความหลากหลายทางความต้องการของผู้ใช้ (The Kommon, 2566)

แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับมุมมองเรื่องภูมิทัศน์เชิงสุนทรียภาพที่มองว่า พื้นที่มิได้จำกัดอยู่เพียงองค์ประกอบทางกายภาพ แต่รวมถึงประสบการณ์ที่ผู้ใช้ได้รับผ่านการมีปฏิสัมพันธ์กับพื้นที่ เช่น การอ่าน การทำงานร่วมกัน การเข้าร่วมกิจกรรม หรือการพักผ่อน สำหรับกรณีของหอสมุดปรีดี พนมยงค์ การพัฒนาพื้นที่ Life Space ซึ่งเน้นกิจกรรมร่วมสมัย เช่น พื้นที่กลุ่ม พื้นที่สร้างสรรค์ และพื้นที่เงียบสำหรับการทำงาน จึงเป็นตัวอย่างของการสร้าง “ภูมิทัศน์แห่งการเรียนรู้ยุคใหม่” ที่มีชีวิตชีวาและตอบสนองความต้องการของผู้ใช้จริง (หอสมุดแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2567)

4. จิตวิญญาณความเป็นธรรมศาสตร์ (Spirit of Thammasat) ความหมายเชิงสัญลักษณ์ของภูมิทัศน์

ภูมิทัศน์ของมหาวิทยาลัยไม่ใช่เพียงสถาปัตยกรรม หากแต่ยังแฝงด้วย “ความหมายเชิงสัญลักษณ์” ซึ่งหล่อหลอมมาจากประวัติศาสตร์ บทบาททางสังคม และอุดมการณ์ของสถาบัน แผนกลยุทธ์และอัตลักษณ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (GURU) ได้ระบุ “จิตวิญญาณความเป็นธรรมศาสตร์” ผ่านคุณค่าหลัก ได้แก่ เสรีภาพทางวิชาการ ความเป็นประชาธิปไตย และการอุทิศตนเพื่อสังคม (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2561)

สำหรับหอสมุดปรีดี พนมยงค์ ชื่อของอาคารมีสถานะเป็นสัญลักษณ์ของประวัติศาสตร์และอุดมการณ์ โดย ปรีดี พนมยงค์ เป็นบุคคลสำคัญในการวางรากฐานประชาธิปไตยไทย ความหมายเชิงสัญลักษณ์ดังกล่าวส่งผลต่อการรับรู้ของผู้ใช้พื้นที่ ซึ่งไม่ได้มองว่าเป็นเพียง “ห้องสมุด” แต่ยังเป็นพื้นที่แห่งความทรงจำทางสังคมและปัญญา แม้โครงการการปรับปรุงพื้นที่ เช่น การพัฒนา Life Space จะมุ่งตอบสนองความต้องการร่วมสมัย แต่ยังคงอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อว่าห้องสมุดคือ “พื้นที่ประชาธิปไตยทางความรู้” อันเป็นหัวใจของจิตวิญญาณธรรมศาสตร์ การประกาศของหอสมุดผ่าน Facebook สะท้อนให้เห็นความตั้งใจในการทำให้พื้นที่เข้าถึงง่าย เปิดกว้างต่อทุกคน และรองรับความหลากหลายของผู้ใช้ (Thammasat University Library, 2568) กล่าวได้ว่า พื้นที่ดังกล่าวสะท้อน “สุนทรียภาพเชิงคุณค่า” มากกว่าเพียง “สุนทรียภาพเชิงรูปแบบ” โดยให้ความสำคัญกับการเป็นพื้นที่ที่ฝังงมในเชิงความหมาย และสอดคล้องกับอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยและผู้ใช้ร่วมกัน

5. งานวิจัยในบริบทไทยที่เกี่ยวข้อง

5.1 งานวิจัยเรื่อง “การใช้หอสมุดปรีดี พนมยงค์” (จุฑารัตน์ กิจสุนทร, 2546)

งานวิจัยฉบับนี้มีคุณค่ามากในฐานะข้อมูลพื้นฐานของสภาพหอสมุดปรีดี พนมยงค์ “ก่อน” การปรับปรุงใหญ่สู่ Library for Life โดยศึกษาแนวโน้มการใช้งานพื้นที่ บทบาทของห้องสมุดในฐานะแหล่งการเรียนรู้ และความคาดหวังของนักศึกษาในยุคเริ่มต้นของการพัฒนาห้องสมุดสมัยใหม่ ผลการวิจัยชี้ว่า ผู้ใช้ให้ความสำคัญกับบรรยากาศความสงบ พื้นที่อ่านหนังสือ การเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศ และภาพจำของหอสมุดที่เชื่อมโยงกับชื่อ “ปรีดี พนมยงค์” ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ทางประวัติศาสตร์ ช่วยสร้าง “ภาพเปรียบเทียบ” ที่ชัดเจนว่าภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมของหอสมุดได้เปลี่ยนแปลงไปมากเพียงใด จากพื้นที่ที่เน้นความสงบทางวิชาการ สู่พื้นที่สร้างสรรค์แบบเปิดที่รองรับกิจกรรมร่วมสมัย การมีงานวิจัยชิ้นนี้ทำให้สามารถวิเคราะห์เชิงลึกได้ว่าทัศนคติของผู้ใช้ปัจจุบันต่อห้องสมุดใหม่ เกิดจากการเปลี่ยนแปลงด้านบรรยากาศ หน้าที่ และการออกแบบที่ต่างจากอดีตอย่างไร

5.2 งานวิจัยเรื่อง “ภูมิทัศน์ย่านเมืองเก่า ตลาดพลู” (ศิริกานต์ พรหมสุวรรณ, 2558)

งานวิจัยนี้ศึกษาย่านเมืองเก่าตลาดพลู ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ผสมผสานทั้งชุมชนดั้งเดิม ร้านค้าเก่าแก่ และการขยายตัวของเมืองใหม่ โดยเน้นการวิเคราะห์ว่าการปรับเปลี่ยนการใช้พื้นที่และโครงสร้างเมืองส่งผลต่อผู้ใช้พื้นที่และอัตลักษณ์ทางสังคมอย่างไร ผู้วิจัยสำรวจทั้งภาพทางกายภาพของภูมิทัศน์ การเปลี่ยนแปลงกิจกรรมในพื้นที่ และความคิดเห็นของผู้คนที่อาศัยหรือใช้บริการย่านนี้ พบว่าความเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพ เช่น การซ่อมแซมอาคาร การเพิ่มพื้นที่เชิงพาณิชย์ หรือการจัดกิจกรรมใหม่ได้ส่งผลให้ความเป็น “ย่านวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม” ลดลง แต่ผู้ใช้พื้นที่ก็ชื่นชมความสะดวกสมัยใหม่มากขึ้น กรณีศึกษานี้ช่วยอธิบายบริบทของหอสมุดปรีดี พนมยงค์ในประเด็น “อัตลักษณ์ดั้งเดิมและภาพจำ” ที่เปลี่ยนไปจากการปรับปรุงสู่ Library for Life เช่นเดียวกับตลาดพลูที่ประสบทั้งการอนุรักษ์กับความทันสมัย การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ห้องสมุดจึงไม่เพียงเปลี่ยนรูปแบบการใช้สอย แต่ยังเปลี่ยนประสบการณ์และความรู้สึกของผู้ใช้เกี่ยวกับอัตลักษณ์ของสถาบันด้วย งานวิจัยตลาดพลูทำให้เห็นรูปแบบการวิจัยที่ศึกษา “ผลต่อผู้ใช้พื้นที่เมื่ออัตลักษณ์ดั้งเดิมเปลี่ยนไป” ซึ่งสอดคล้องโดยตรงกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัยนี้

5.3 งานวิจัยเรื่อง “ภูมิทัศน์วัฒนธรรมคลองบางพรหม” (สมชาย นฤชิตกุล, 2567)

งานวิจัยนี้ศึกษา “ภูมิทัศน์วัฒนธรรม” ของพื้นที่คลองบางพรหมซึ่งกำลังเผชิญการเปลี่ยนแปลงจากชุมชนดั้งเดิมสู่ความเป็นเมืองสมัยใหม่ โดยเน้นทั้งสภาพแวดล้อมทางกายภาพและคุณค่าทางวัฒนธรรมที่สืบทอดจากวิถีชีวิตริมน้ำ ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพร่วมกับแบบสอบถามเพื่อสำรวจทัศนคติของผู้พักอาศัยและผู้ใช้พื้นที่ โดยเฉพาะต่อการเปลี่ยนรูปแบบพื้นที่ เช่น การเกิดคาเฟ่ ร้านอาหาร บ้าน

จัดสรร และกิจกรรมท่องเที่ยว ผลการศึกษาพบว่าผู้ใช้พื้นที่จำนวนมากรู้สึกว่าคุณสมบัติดั้งเดิมถูกลดทอน แต่ยังคงให้คุณค่าต่อสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมบางประการ เช่น วิถีชุมชนริมน้ำ และพื้นที่สีเขียว เมื่อนำมาเชื่อมโยงกับกรณีศึกษาของหอสมุดปรีดี พนมยงค์ งานวิจัยนี้ช่วยให้เข้าใจชัดเจนว่าการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ไม่ว่าจะเป็นชุมชนริมน้ำหรือห้องสมุด ย่อมส่งผลกระทบต่อการรับรู้ของผู้ใช้ที่มีความผูกพันกับพื้นที่เดิม การที่หอสมุดได้รับการปรับปรุงจากห้องสมุดดั้งเดิมไปสู่ “Library for Life” ทำให้ผู้ใช้บางส่วนรู้สึกถึงความเปลี่ยนแปลงของบรรยากาศ อัตลักษณ์ และความหมายเดิมของพื้นที่เช่นเดียวกับกรณีคลองบางพรหม งานวิจัยนี้จึงตอบโจทย์โดยตรงเกี่ยวกับ “ทัศนคติผู้ใช้ต่อภูมิทัศน์ที่เปลี่ยนไป” และ “การรับรู้คุณค่าทางวัฒนธรรมที่ยังหลงเหลือหรือถูกลดทอน”

จากการศึกษางานวิจัยและบทความดังกล่าว พบว่าประเด็นเรื่อง “การรับรู้การเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์” สอดคล้องกันอย่างชัดเจน โดยงานของสมชาย (2567) แสดงให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ทำให้ทัศนคติและคุณค่าทางวัฒนธรรมของผู้ใช้พื้นที่เปลี่ยนไป ขณะที่งานของศิริกานต์ (2558) ชี้ว่าการปรับพื้นที่เมืองเก่า เช่น ตลาดพลูส่งผลต่ออัตลักษณ์เดิมและความรู้สึกของผู้ใช้พื้นที่ และในขณะเดียวกัน งานของจุฑารัตน์ (2546) ให้ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับลักษณะพื้นที่หอสมุดปรีดี พนมยงค์ก่อนการปรับปรุง ซึ่งช่วยให้สามารถเห็นความแตกต่างของภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมระหว่าง “ห้องสมุดแบบดั้งเดิม” และ “Library for Life” ได้อย่างเป็นระบบ

สมมติฐานการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมและข้อมูลบริบทของพื้นที่วิจัย ได้กำหนดสมมติฐาน ดังนี้

สมมติฐานการวิจัยที่ 1 ผู้เข้าใช้หอสมุดปรีดี พนมยงค์ ที่เข้าใจความหมายเชิงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมของพื้นที่จะมีทัศนคติเชิงบวกหรือรับได้ต่อการเปลี่ยนแปลงในระดับเหมาะสมมากกว่า

สมมติฐานการวิจัยที่ 2 ผู้ที่ผูกพันกับพื้นที่หอสมุดปรีดี พนมยงค์จะประเมินคุณค่าภูมิทัศน์และยอมรับการเปลี่ยนแปลงเฉพาะที่ไม่ทำลายอัตลักษณ์เดิมมากกว่า

สมมติฐานการวิจัยที่ 3 ผู้ใช้ที่คาดหวังให้พื้นที่สะท้อนภาพลักษณ์ “เสรีภาพทางวิชาการ ความ เป็นประชาธิปไตย และอัตลักษณ์ธรรมศาสตร์” จะประเมินทัศนคติแตกต่างกัน แม้ว่าการเปลี่ยนแปลงจะ สอดคล้องกับภาพลักษณ์นั้น

สมมติฐานการวิจัยที่ 4 ผู้เข้าใช้ที่รู้สึกว่า การปรับเปลี่ยนช่วยเพิ่มความสะดวก ความปลอดภัย หรือคุณภาพประสบการณ์ จะมีทัศนคติเชิงบวกมากขึ้น

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยเก็บข้อมูลผ่านแบบสอบถามออนไลน์ (Google Forms) จำนวน 100 ชุด เพื่อศึกษาทัศนคติและการรับรู้คุณค่าทางวัฒนธรรมของผู้ใช้บริการที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์หอสมุดปรีดี พนมยงค์

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ นักศึกษาและบุคลากรภายในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ผู้ใช้บริการพื้นที่หอสมุด กลุ่มตัวอย่างคือผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 100 คน ที่ตอบแบบสอบถามออนไลน์โดยสมัครใจ

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

แบบสอบถามออนไลน์ (Google Forms) ซึ่งประกอบด้วยคำถามแบบมาตราส่วนและคำถามปลายเปิด เพื่อวัดทัศนคติ การรับรู้คุณค่า และพฤติกรรมการใช้พื้นที่ของผู้ใช้บริการ

ผลการวิจัย

จากการเก็บข้อมูลผ่านแบบสอบถามออนไลน์ (Google Forms) ผู้ตอบแบบสอบถามออนไลน์จำนวน 101 คน สามารถสรุปผลได้ดังนี้

ส่วนที่ 1 : ข้อมูลทั่วไปของผู้ใช้บริการ

คำถามข้อที่ 1 เพศ

พบว่ากลุ่มเป้าหมายเป็นนักศึกษาและบุคลากรภายในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นเพศหญิงมากที่สุดจำนวน 53 คน เพศชายจำนวน 25 คน และ LGBTQIA+ จำนวน 19 คน

คำถามที่ 2 สถานะการเป็นนักศึกษา

พบว่าเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มากที่สุดจำนวน 86 คน และไม่เป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จำนวน 15 คน

คำถามที่ 3 อายุ

มีผู้ใช้บริการอายุ 21-25 ปี มากที่สุดจำนวน 70 คน ผู้ใช้บริการอายุ 26-30 ปี จำนวน 9 คน ผู้ใช้บริการอายุ 31-45 ปี จำนวน 8 คน ผู้ใช้บริการอายุ 46-60 ปี จำนวน 2 คน ผู้ใช้บริการอายุ 61 ปีขึ้นไปจำนวน 1 คน และมีผู้ใช้บริการอายุต่ำกว่า 20 ปี จำนวน 11 คน

คำถามที่ 4 สถานภาพ

พบว่าผู้ใช้บริการเป็นนักศึกษามากที่สุดจำนวน 75 คน ผู้มาใช้บริการทั่วไปจำนวน 11 คน ผู้ใช้บริการเป็นศิษย์เก่าจำนวน 10 คน และมีผู้ใช้บริการเป็นอาจารย์/บุคลากรจำนวน 5 คน

คำถามที่ 5 กิจกรรมหลักในการใช้พื้นที่หอสมุด

อ่านหนังสือ/วิจัยมากที่สุดจำนวน 24 คน อ่านหนังสือ/วิจัย พักผ่อน/ใช้ชีวิตทำกิจกรรมกลุ่ม/
ประชุมจำนวน 18 คน อ่านหนังสือ/วิจัย พักผ่อน/ใช้ชีวิตจำนวน 17 คน อ่านหนังสือ/วิจัย ทำกิจกรรมกลุ่ม/
ประชุมจำนวน 14 คน ทำกิจกรรมกลุ่ม/ประชุมจำนวน 12 คน อ่านหนังสือ/วิจัย พักผ่อน/ใช้ชีวิต ทำกิจกรรม
กลุ่ม/ประชุม เล่นboard game จำนวน 1 คน และพิมพ์เอกสารจำนวน 1 คน

คำถามที่ 6 ความถี่ในการใช้บริการหอสมุด

ใช้บริการสัปดาห์ละ 2-3 ครั้งมากที่สุดจำนวน 43 คน ผู้ใช้บริการเดือนละ 1 ครั้ง
จำนวน 22 คน ใช้บริการนาน ๆ ครั้งจำนวน 19 คน และบริการทุกวันจำนวน 17 คน

ส่วนที่ 2 : การรับรู้และประสบการณ์การใช้พื้นที่

ตาราง 1 หอสมุดปรีดีเป็นสถานที่ที่สะท้อนคุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของธรรมศาสตร์

ระดับความคิดเห็น	จำนวน (คน)	เปอร์เซ็นต์ (%)
มากที่สุด	33	32.67
มาก	46	45.54
ปานกลาง	20	19.80
น้อย	2	1.98
น้อยที่สุด	0	0.00

ตาราง 2 บรรยากาศของหอสมุดส่งเสริมความรู้ถึงเสรีภาพทางความคิด

ระดับความคิดเห็น	จำนวน (คน)	เปอร์เซ็นต์ (%)
มากที่สุด	34	33.66
มาก	41	40.59
ปานกลาง	25	24.75
น้อย	1	0.99
น้อยที่สุด	0	0.00

ตาราง 3 การจัดพื้นที่และสถาปัตยกรรมของหอสมุดมีความสวยงามและสอดคล้องกับบริบทโดยรอบ

ระดับความคิดเห็น	จำนวน (คน)	เปอร์เซ็นต์ (%)
มากที่สุด	37	36.63
มาก	35	34.65
ปานกลาง	22	21.78
น้อย	7	6.93
น้อยที่สุด	0	0.00

ตาราง 4 การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ในยุคใหม่ (เช่น โซนดิจิทัล/นิทรรศการ) มีผลต่อเอกลักษณ์ของหอสมุด

ระดับความคิดเห็น	จำนวน (คน)	เปอร์เซ็นต์ (%)
มากที่สุด	42	41.58
มาก	44	43.56
ปานกลาง	15	14.85
น้อย	0	0.00
น้อยที่สุด	0	0.00

ตาราง 5 ความมีส่วนร่วมในการดูแลและอนุรักษ์ภูมิทัศน์ของหอสมุด

ระดับความคิดเห็น	จำนวน (คน)	เปอร์เซ็นต์ (%)
มากที่สุด	34	33.66
มาก	45	44.55
ปานกลาง	17	16.83
น้อย	5	4.95
น้อยที่สุด	0	0.00

ส่วนที่ 3 : ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่มีต่อหอสมุด

ความคิดเห็นเกี่ยวกับ “เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม” ของหอสมุดปรีดี พนมยงค์

ผู้ให้บริการได้ให้ความทัศนคติและความคิดเห็นว่า พื้นที่ “ประวัติศาสตร์และเสรีภาพ” เป็นสัญลักษณ์ที่สะท้อนอัตลักษณ์ของธรรมชาติในฐานะมหาวิทยาลัยที่ยืนบนรากฐานประวัติศาสตร์ การเมือง ความเรียบง่าย เปิดกว้าง และอุดมการณ์ประชาธิปไตยตามปณิธานของปรีดี พนมยงค์ พื้นที่นี้จึงไม่ใช่เพียงห้องสมุดแต่เป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่หลอมรวมความทรงจำและคุณค่าของสถาบันไว้ด้วยกัน

ในเชิงสถาปัตยกรรม การเป็นหอสมุดใต้ดินและการออกแบบที่สอดคล้องกับนักศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ทำให้ที่นี่มีเอกลักษณ์เฉพาะ บรรยากาศสงบและเอื้อต่อการเรียนรู้ พื้นที่นี้จึง ผสานประวัติศาสตร์กับปัญญาอย่างลงตัว และทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางทั้งด้านความรู้และความทรงจำของ มหาวิทยาลัย

สิ่งที่ควรได้รับการอนุรักษ์ไว้มากที่สุดในหอสมุด

ผู้ใช้บริการให้ความความคิดเห็นว่า บรรยากาศของพื้นที่ถูกมองว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ควร ค่าแก่การอนุรักษ์ เนื่องจากความเก่า ความเงียบสงบ และรายละเอียดเล็ก ๆ เช่น แมวที่อาศัยอยู่ในหอสมุด ล้วนสร้างอัตลักษณ์เฉพาะตัวให้สถานที่ แตกต่างจากพื้นที่เรียนรู้อื่น ๆ ในมหาวิทยาลัย ขณะเดียวกัน สถาปัตยกรรมดั้งเดิมของพื้นที่ก็ได้รับการย่ำจากผู้ตอบจำนวนมากว่าเป็นสิ่งที่ควรรักษาไว้ เพราะเป็น ตัวแทนของความทรงจำทางสถาบันและความต่อเนื่องของอดีตกับปัจจุบัน

ในอีกด้านหนึ่ง ความทรงจำร่วมของผู้ใช้เป็นองค์ประกอบที่ถูกให้ความสำคัญมากที่สุด โดยเฉพาะประสบการณ์ที่เข้าถึงง่ายและผูกพันกับการใช้ชีวิตในมหาวิทยาลัย รวมถึงพื้นที่สีเขียวที่ช่วยสร้าง บรรยากาศผ่อนคลายและสนับสนุนการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ ความต้องการให้คงพื้นที่สีเขียวสะท้อนมุมมอง ของผู้ใช้ที่เห็นว่าคุณค่าของสถานที่ไม่ได้อยู่เพียงในโครงสร้าง แต่รวมถึงสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมประสบการณ์ ร่วมด้วย

ผลกระทบของการขยายพื้นที่บริการสมัยใหม่ ต่อการใช้พื้นที่หอสมุด

ผู้ใช้บริการให้ความความคิดเห็นว่า การพัฒนาพื้นที่หอสมุดถูกมองว่าช่วยเพิ่มความสะดวกสบายและ การเข้าถึงของผู้ใช้ ทำให้ห้องสมุดมีความอเนกประสงค์มากขึ้น รองรับการใช้งานที่บ่อยขึ้น และเพิ่มคุณค่า ต่อประสบการณ์ของนักศึกษาในชีวิตประจำวัน ผู้ใช้จำนวนมากมองว่าการจัดพื้นที่ให้ยืดหยุ่นขึ้นช่วยให้ สามารถอยู่ได้นานขึ้น ใช้งานได้หลากหลายขึ้น และรู้สึกว่าคุณค่ากับค่าเล่าเรียนที่จ่ายไป เพราะพื้นที่ กลายเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้และการใช้ชีวิตในมหาวิทยาลัยอย่างแท้จริง

อย่างไรก็ตาม มีข้อกังวลว่าการเพิ่มกิจกรรมหรือฟังก์ชันที่หลากหลายอาจส่งผลกระทบต่อ บรรยากาศความเงียบสงบ ซึ่งเป็นหัวใจของพื้นที่หอสมุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในห้องสมุดที่มีพื้นที่จำกัด ความเห็นบางส่วนเสนอว่าควรมีการกำหนดขอบเขตหรือออกแบบพื้นที่ให้สมดุล เพื่อไม่ให้รบกวนผู้ที่ ต้องการบรรยากาศการอ่านแบบเดิม ข้อคิดเห็นนี้สะท้อนความจำเป็นในการบริหารพื้นที่อย่างรอบคอบเพื่อ คงทั้งความยืดหยุ่นและความสงบที่เป็นเอกลักษณ์ของห้องสมุด

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนหอสมุดจาก "ห้องสมุดแบบดั้งเดิม" (Traditional Library) เป็น "ห้องสมุดเพื่อชีวิต" (Library for Life) ในปัจจุบัน?

ผู้ให้บริการให้ความคิดเห็นว่าการปรับปรุงพื้นที่หอสมุดให้มีความทันสมัยและหลากหลายมุมมอง เป็นการตอบรับกับสังคมยุคใหม่ ทำให้พื้นที่ไม่จำกัดอยู่เพียงการอ่านหนังสือ แต่รองรับกิจกรรมหลากหลายรูปแบบที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของนักศึกษาในปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงนี้ช่วยให้ห้องสมุดดูดีขึ้นทันสมัยขึ้น และสะท้อนบทบาทของหอสมุดในฐานะพื้นที่การเรียนรู้ร่วมสมัยที่เปิดรับความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเทคโนโลยี

นอกจากนี้ บรรยากาศใหม่ยังช่วยสร้างภาพลักษณ์ที่เป็นมิตรมากขึ้น แทนที่ความรู้สึกว่าเป็นพื้นที่เก่าเคร่งขรึม หรือจริงจังเกินไป การออกแบบที่เข้าถึงง่ายและเป็นกันเองมากขึ้นทำให้ผู้ใช้รู้สึกผ่อนคลายและอยากเข้ามาใช้บริการบ่อยขึ้น สะท้อนแนวโน้มของหอสมุดสมัยใหม่ที่เป็นทั้งแหล่งความรู้และพื้นที่สังคมที่สนับสนุนชีวิตนักศึกษาในหลายมิติ

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเพื่อพัฒนาภูมิทัศน์ของหอสมุดปริทัศน์ให้สมดุลระหว่าง “มรดกทางวัฒนธรรม” และ “การใช้งานร่วมสมัย”

ผู้ให้บริการให้ความคิดเห็นว่าการออกแบบหอสมุดควร “แบ่งโซนอย่างชัดเจน” ทั้งโซนเงียบ โซนทำงานกลุ่ม และโซนพักผ่อน เพื่อให้กิจกรรมต่าง ๆ ดำเนินได้โดยไม่รบกวนกัน พร้อมกันนั้นยังเสนอให้บูรณาการเทคโนโลยีและพื้นที่ยืดหยุ่นเข้าไปในโครงสร้างเดิมอย่างระมัดระวัง เพื่อไม่ให้สูญเสียคุณค่าทางประวัติศาสตร์ที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่

ผู้ใช้งานจำนวนมากเน้นว่าการคงไว้ซึ่งวัฒนธรรมดั้งเดิมของหอสมุดปริทัศน์คือสิ่งที่ทำให้พื้นที่นี้โดดเด่นกว่าห้องสมุดอื่น การอนุรักษ์อัตลักษณ์เดิมควบคู่กับการพัฒนาสมัยใหม่จึงเป็นแนวทางที่ตอบโจทย์ทั้งการใช้งานและความหมายเชิงวัฒนธรรมของสถานที่

สรุปและอภิปรายผล

การศึกษานี้ยืนยันว่าหอสมุดปริทัศน์ พนมยงค์ทำหน้าที่เป็นมากกว่าพื้นที่อ่านหนังสือ แต่เป็น “ภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่มีชีวิตของธรรมศาสตร์” ที่เชื่อมโยงอัตลักษณ์เสรีภาพ และความทรงจำร่วมของนิสิตเข้าไว้ด้วยกัน ผู้ตอบส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาอายุ 21–25 ปีที่ใช้พื้นที่บ่อยครั้ง ทั้งเพื่ออ่านหนังสือ ทำวิจัย ทำงานกลุ่ม และพักผ่อน สะท้อนบทบาทของหอสมุดในฐานะแกนกลางการเรียนรู้ของคนรุ่นปัจจุบันอย่างเด่นชัด ผลการประเมินพบว่ากว่า 78% มองว่าพื้นที่สะท้อนคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของธรรมศาสตร์ และมากกว่า 74% เชื่อว่าบรรยากาศช่วยส่งเสริมเสรีภาพทางความคิด ขณะที่ 71% ชื่นชมความงามและความสอดคล้องของสถาปัตยกรรมดั้งเดิมกับบริบทของท่าพระจันทร์ การเปลี่ยนแปลงพื้นที่สมัยใหม่ เช่น พื้นที่ดิจิทัลและโซนกิจกรรม ผู้ใช้มากกว่า 85% ระบุว่าส่งผลต่อภาพลักษณ์ของหอสมุดจริง แม้จะเพิ่มความ

สะดวกสบาย แต่ก็มี ความกังวลว่าจะรบกวนความสงบซึ่งเป็นหัวใจของห้องสมุดแบบดั้งเดิม คำตอบปลายเปิดยังชี้ว่าผู้ใช้ให้ความสำคัญกับองค์ประกอบที่สร้าง “ความทรงจำร่วม” เช่น ความเงียบสงบ เอกลักษณะของพื้นที่ใต้ดิน พื้นที่สีเขียว และแนวประจำหอสมุดทำให้เห็นว่าคุณค่าของสถานที่นี้ไม่ได้ขึ้นอยู่กับแค่ตัวอาคาร แต่ผูกพันกับเรื่องเล่าและประสบการณ์ของผู้ใช้ ผลวิจัยจึงชี้ถึงความจำเป็นในการออกแบบพื้นที่บน “สมดุลสองด้าน” ระหว่างการรักษาคุณค่าทางประวัติศาสตร์และการปรับพื้นที่ให้รองรับการใช้งานร่วมสมัย ข้อเสนอของผู้ใช้เรียกร้องให้แบ่งโซนการใช้งานอย่างชัดเจน เพื่อให้กิจกรรมต่าง ๆ อยู่ร่วมกันได้อย่างไม่ขัดแย้ง ทั้งหมดนี้สะท้อนว่าหอสมุดปรีดี พนมยงค์เป็นทั้งพื้นที่แห่งอัตลักษณ์ทางประวัติศาสตร์ และพื้นที่ชีวิตของนักศึกษายุคใหม่ในเวลาเดียวกัน

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

จากผลการศึกษาที่มุ่งสำรวจทัศนคติของผู้ใช้ต่อการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมของหอสมุดปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ สามารถเสนอแนะแนวทางการจัดการพื้นที่และการสื่อสารคุณค่าทางวัฒนธรรมในอนาคต ดังนี้

1. การพัฒนาสื่อและองค์ประกอบที่ส่งเสริมการรับรู้คุณค่าทางวัฒนธรรม ควรเพิ่มสื่อหรือองค์ประกอบที่ช่วยสะท้อนประวัติศาสตร์ อัตลักษณ์ และจิตวิญญาณของธรรมศาสตร์ภายในพื้นที่เพื่อเพิ่มความเข้าใจด้านคุณค่าทางวัฒนธรรมควบคู่กับการใช้งานพื้นที่สมัยใหม่
2. การรักษาสมดุลระหว่างพื้นที่สมัยใหม่และบรรยากาศแบบดั้งเดิม ควรจัดพื้นที่บางส่วนให้คงบรรยากาศของห้องสมุดแบบดั้งเดิม เพื่อรองรับการอ่านและค้นคว้าเชิงลึกพร้อมทั้งคงอัตลักษณ์เฉพาะของหอสมุด
3. การเพิ่มพื้นที่และกิจกรรมที่สะท้อนอัตลักษณ์ร่วมของชุมชนธรรมศาสตร์ ควรส่งเสริมพื้นที่หรือกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้ใช้ได้หล่อหลอมความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่เช่น พื้นที่แลกเปลี่ยนความคิดเห็น พื้นที่กิจกรรมของนักศึกษา หรือกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยเพื่อให้ภูมิทัศน์ของหอสมุดยังคงบทบาทของพื้นที่ความทรงจำร่วม
4. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ใช้ในการพัฒนาพื้นที่ในอนาคต ควรจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นหรือแบบสอบถามเชิงลึกในระยะต่อไป เพื่อให้ผู้ใช้มีบทบาทในการร่วมกำหนดทิศทางการพัฒนาพื้นที่หอสมุด
5. การสื่อสารภาพลักษณ์และบทบาทใหม่ของหอสมุดอย่างเป็นทางการเป็นระบบควรมีกลยุทธ์การประชาสัมพันธ์ทำให้ผู้ใช้เข้าใจว่าการปรับปรุงพื้นที่ในรูปแบบ “Library for Life” ไม่ได้ลดทอนคุณค่าทาง

วัฒนธรรมดั้งเดิมของมหาวิทยาลัย แต่เป็นการเชื่อมโยงระหว่างความทันสมัยกับอัตลักษณ์ทางประวัติศาสตร์

เอกสารอ้างอิง

จุฑารัตน์ กิจสุนทร. (2546). *พฤติกรรมการใช้บริการหอสมุดปรีดี พนมยงค์ของนักศึกษา*

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วุฒิชัย วงษ์อินทร์ และ ธิตีพัฒน์ เอี่ยมรินทร์. (2567). *ความรู้ ทักษะคติ และทักษะการสื่อสารของผู้นำ
ท้องถิ่นยุคใหม่*. *วารสารวิจัยเพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้*, 7(1), 58-69.

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2567). *GURU: แผนกลยุทธ์และอัตลักษณ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*.

<https://planning.tu.ac.th/uploads/planning/pdf/Report/GURU2016.pdf>

ศิริกานต์ พรหมสุวรรณ. (2558). *การศึกษาภูมิทัศน์ย่านเมืองเก่าตลาดพลูและผลกระทบต่อผู้ใช้พื้นที่*.

กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สมชาย นฤชิตกุล. (2567). *การเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์วัฒนธรรมคลองบางพรหมและทัศนคติของผู้ใช้พื้นที่*.

กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

หอสมุดแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2567). *หอสมุดแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เปิด "Life Space"*

สู่การเป็น "ห้องสมุดต้นแบบ Library of Life". <https://tu.ac.th/thammasat-110467-tulib-life-space>

องค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2563, กรกฎาคม 30). *บทความ นิยาม "จิตวิญญาณ*

ธรรมศาสตร์" โดย พิภพ อุดร คณบดีคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี. Facebook.

https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=pfbid0216bP1RaJ9xcVf5Pogc

[jJByNq72U1bLX31WqLf9PkTd1Vw27rXqnRdk5naJTM9RfEI&id=100064749637069](https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=pfbid0216bP1RaJ9xcVf5Pogc)

National Park Service. (1999). *Guidelines for the treatment of cultural landscapes*. U.S.

Department of the Interior.

<https://www.nps.gov/subjects/culturallandscapes/preservation.htm>

Pooksirinapa. (2013). *ภูมิทัศน์วัฒนธรรม (Cultural Landscape)*.

<https://pooksirinapa.wordpress.com/2013/10/28/ภูมิทัศน์วัฒนธรรม-cultural-landscape/>

Thairath Cable Television. (2567, เมษายน 12). หอสมุดแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เปิดพื้นที่ “Life Space” ณ หอสมุดปรีดี พนมยงค์. CH7 ข่าวออนไลน์.

<https://www.ch7.com/activities/719611>

Thammasat University Library. (2568, กรกฎาคม 20). รายงานความก้าวหน้า: การปรับปรุงพื้นที่บริเวณทางเข้าชั้น 1 และชั้น U1 หอสมุดปรีดี พนมยงค์. Facebook.

<https://www.facebook.com/ThammasatULibrary/posts/1169084025260039/>

The Kommon. (2566). สร้างสรรค์สังคมแห่งการเรียนรู้ผ่านแนวคิด 'ห้องสมุดมีชีวิต' จาก TK Park.

<https://www.thekommon.co/kittiratana-pitipanich-tkpark/>

UNESCO World Heritage Centre. (2021). *Policy Compendium: 2.7.4.1 Cultural landscapes — Cultural landscapes as the “combined works of nature and of man”*.

<https://whc.unesco.org/en/compendium/162>